

СОЦІАЛЬНО-ОРГАНІЗОВАНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

SOCIALLY ORGANIZED SOCIETY AS THE STATE MANAGEMENT OBJECT

Бондаренко К.В.,

*доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Стаття присвячена характеристиці соціально-організованого суспільства й правовідносин, які виникають між його членами, як елементів, що входять до змісту об'єкта державного управління. Зроблено висновок, що соціально-організоване суспільство є специфічним станом суспільства, за якого люди, групи людей, їхні об'єднання перетворюються на єдиний організм, існуючий за встановленими правилами. Об'єктом державного управління є специфічна система, до якої входять соціально-організоване суспільство, правовідносини, що виникають між його членами, та правові стани.

Ключові слова: державне управління, об'єкт державного управління, соціально-організоване суспільство, правовий стан.

Статья посвящена характеристике социально-организованного общества и правоотношений, возникающих между его членами, как элементов, которые включаются в содержание государственного управления. Сделан вывод, что социально-организованное общество является специфическим состоянием общества, при котором люди, группы людей, их объединения представляют единый организм, существующий по установленным правилам. Объектом государственного управления выступает специфическая система, в которую входят социально-организованное общество, правоотношения, которые возникают между его членами, и правовые состояния.

Ключові слова: государственное управление, объект государственного управления, социально-организованное общество, правовое состояние.

The article is devoted to the characteristic of the socially-organized society and legal relations that arise between its members as elements that are included in the content of state management. There is made a conclusion that socially-organized society is a specific state of the society by which people, groups of people, their associations represent itself a united organism that exist under established rules. The object of the state management is a specific system that includes socially-organized society, legal relations that arise between its members and legal states.

Key words: state management, state management object, socially organized society, legal state.

Державне управління розглядається як одна із центральних категорій адміністративно-правової науки, що характеризує окремий вид державної діяльності, яка здійснюється різними органами держави. Це обумовлює особливу увагу до цієї категорії та всіх інших понять, пов'язаних із нею, щодо управління та ін. Об'єкт та суб'єкт державного управління мають свої особливості, які дозволяють досягнути поняття «державне управління» як загально-правову категорію, що має величезну значимість для здійснення завдань та функцій держави.

Питанням державного управління і його об'єкту в різний час присвячували свою увагу такі вчені: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Л.Р. Біла-Тіунова, Ю.П. Битяк, А.О. Дегтяр, В.Б. Дзюндзюк, С.В. Ківалов, Б.П. Курашвілі, Ю.О. Куц, В.Я. Малиновський, В.М. Мартиненко, Н.П. Матюхіна, Ю.О. Оболенський, В.Ф. Опришко, В.П. Пилипишин, Г.П. Ситник та ін.

У сучасних наукових працях майже відсутні дослідження змісту об'єкта державного управління, однак звернення до змісту об'єкта державного управління є, на наш погляд, доцільним та актуальним для більш повного розуміння державного управління в цілому.

Державне управління – це самостійний вид державної діяльності, що має організуючий, виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер, особливої групи державних органів (посадових осіб) щодо прак-

тичної реалізації функцій та завдань держави в процесі повсякденного й безпосереднього керівництва економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом [1, с. 12]. Якщо розглядати об'єкт державного управління як особливого різновиду соціального управління, то об'єктом державного управління є специфічна система, яка складається із соціально-організованого суспільства (фізичних осіб та їх колективів, а також юридичних осіб і органів держави), відносин всередині такого суспільства між його членами, а також правових станів (наприклад, внутрішня безпека, національна безпека).

Оскільки правовий стан як елемент об'єкта державного управління вже розглядався в інших наукових статтях, доцільним вважається звернутися до інших елементів із метою їхнього аналізу та виявлення особливостей. Тож завданням цієї статті є аналіз та характеристика соціально-організованого суспільства й правовідносин, які виникають між його членами, як елементів, що входять до змісту об'єкта державного управління.

Поняття «суспільство» визначається й характеризується різними науками: соціологією, філософією, теорією держави й права та ін. Як філософська категорія суспільство розуміється як форма життєдіяльності людей, спосіб їх соціальної організації. Це система, що розвивається на основі об'єктивних соціальних

законів. Як тотожне використовується поняття «соціум». Соціум – система суспільного співжиття людей. Соціум походить від латинського слова «соціо», що означає «з'єднати», «поєднати», «розпочинати спільну працю». Звідси – первинне значення поняття «суспільство», що означає «спільність», «союз», «співпраця». Суспільство як сукупність усіх соціальних процесів вивчається багатьма суспільними дисциплінами: соціологією, антропологією, психологією, етнологією, мовознавством тощо [2, с. 206].

Вчені-представники науки теорії держави й права визначають суспільство як продукт взаємодії людей, об'єднаних різноманітними економічними, сімейними, груповими, етнічними, становими, класовими відносинами й інтересами. Розгляд суспільства як системи взаємин, основу яких складають економічні (матеріальні) відносини, дозволяє, по-перше, підходити до нього історично, виділяти різні суспільно-економічні формації (рабовласницьке, феодальне, капіталістичне, соціалістичне суспільство); по-друге, виявити специфіку головних сфер громадського життя (економічної, політичної, духовної); по-третє, чітко визначити суб'єктів соціального спілкування (особистість, етнос, нація тощо) [3, с. 19].

Енциклопедичні джерела розуміють суспільство як сукупність форм сумісної діяльності людей, що склалися історично, тобто визначальною категорією поняття «суспільство» є людина. Поняття ж «громадянин», а отже, і поняття «громадянське» пов'язані з феноменом «держави». Звідси постає, що вислів «громадянське суспільство» означає поєднання до певної міри неоднорідних за змістом характеристик. У зарубіжній літературі у зв'язку із цим для визначення окремої від держави форми самодіяльності людей нерідко вживають поняття «солідарне суспільство», «соціально-організоване суспільство» [4].

Соціологія розглядає суспільство як сукупність усіх видів взаємодії та форм об'єднання людей, що склалися історично, у якій знаходить вияв їхня взаємозалежність. Людей у суспільство об'єднують головним чином три ознаки: спільна культура, спільна територія та спільна ідентичність. Суспільство є системою, яка сама відтворюється. Самовідтворення є об'єктивною властивістю соціальної системи, незважаючи на те, що вона відтворюється через взаємодії людей, але цей процес не визначається бажаннями окремих людей [5, с. 198].

Поширеною є точка зору, що об'єктом державного управління є система, на яку спрямовується владний вплив суб'єктів управління, або система, яка підпорядковується владній волі суб'єкта управління й виконує його рішення, тобто система, якою управляють. Неможливо погодитися з таким визначенням, адже, відповідно до такої дефініції, незрозумілим є, про об'єкт якого саме управління йде мова – громадського (недержавного) чи державного. Таке визначення розкриває сутність об'єкта управління в цілому, дозволяє зрозуміти, яким ознакам має відповідати певна система для перетворення на об'єкт управління, але при цьому не враховується специфіка державного управління.

До об'єкта державного управління також відносять усе суспільство в цілому, усі варіанти суспільних відносин, що розвиваються в ньому [6, с. 7]. Така теза фактично видається вірною, але потрібно розмежовувати поняття «суспільство» та «соціально-організоване суспільство».

Основою будь-якого суспільства є людина. Власне людина визначає поняття «суспільство», оскільки без людей суспільство не може існувати. Разом із входженням у суспільство людина вносить і свою соціально-природну якісність. Тому зародження та розвиток суспільства є фактично перетворенням соціально-природничих начал особи в елементи суспільної дійсності. Отже, людина має певні права, тобто природничі права. Для вираження, реалізації, захисту своїх прав люди та їхні окремі групи об'єднуються. Суспільство виникає й розвивається на основі необхідності співпраці. Об'єднувальним моментом тут є інтерес (моральний, матеріальний, політичний, професійний, віковий тощо). Організуючий аспект життєдіяльності людей, таким чином, зароджується на рівні суспільства.

Соціально-організоване суспільство – це сфера дії приватних (особистих) інтересів, система суспільних інституцій (об'єднання людей, у тому числі партії, суспільні організації, асоціації, рухи, товариства, спілки тощо), за посередництвом яких задовольняються різноманітні, обумовлені історичним етапом розвитку суспільства інтереси індивідів та їхніх груп.

Вважаємо, що соціально-організоване суспільство є специфічним станом суспільства, за якого люди, групи людей, їхні об'єднання перетворюються на єдиний організм, який існує за встановленими правилами. Таке перетворення можливе лише за активної участі держави у встановленні правил існування суспільства, встановленні регулятивів поведінки людей та відповідальності за їхнє порушення. Саме в цьому вигляді суспільство може бути об'єктом державного управління.

Звичайно, таке суспільство не може існувати без відносин між його членами. Якщо такі відносини визначені та врегульовані нормативно, то вони стають правовідносинами й мають здійснюватись відповідно до конкретних правових норм. Ці правовідносини можуть виникати між окремими фізичними особами, між фізичними та юридичними особами (об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями), між юридичними особами, між фізичними або юридичними особами й органами держави.

На нашу думку, соціально-організоване суспільство та правовідносини, виникаючи між його членами, є нерозривно пов'язаними елементами, адже соціально-організоване суспільство неможливо уявити без численних видів правовідносин, а правовідносини не є можливими за відсутності соціально-організованого суспільства. Соціально-організоване суспільство не можна вважати статичним, оскільки ця система постійно розвивається, змінюється та ускладнюється, але можливо говорити про те, що

саме правовідносини надають динамічного змісту соціально-організованому суспільству, оскільки відсутність правовідносин робить суспільство лише сукупністю людей, які об'єднані за певними ознаками.

Відносини як вид взаємодії між членами суспільства можуть бути об'єктом управління, але таке управління не буде державним, оскільки відносини в суспільстві мають, по-перше, бути врегульованими нормативно й, по-друге, відповідати певним умовам, за яких такі відносини стають правовідносинами й здійснюються в особливій сфері – сфері державного управління.

Вважаємо, що соціально-організоване суспільство завжди є об'єктом державного управління незалежно від конкретної галузі управління, оскільки саме таке суспільство і є системою, на яку значною мірою впливає суб'єкт державного управління. Однак, як вже зазначалося, соціально-організоване суспільство неможливе без правовідносин, які виникають між його членами. На відміну від соціально-організованого суспільства, яке завжди є об'єктом державного управління, правовідносини класифікуються залежності від конкретної галузі державного управління. Наприклад, об'єктом державного управління в галузі закордонних справ, окрім соціально-організованого суспільства, будуть правовідносини у сфері здійснення зовнішньополітичної діяльності держави. Для галузі юстиції вищезазначені правовідносини вже не є об'єктом державного управління, натомість об'єктом будуть правовідносини в сфері розроблення та забезпечення здійснення правової політики держави.

Науковець В.Я. Малиновський називає об'єктами державного управління систему, на яку спрямовується владний вплив суб'єктів управління. Безпосередніми об'єктами, на які впливає той чи інший конкретний суб'єкт, є підпорядковані йому сектори (галузі) державного управління [7, с. 161]. Однак відразу постає таке питання: що є галуззю управління. У теорії права галузь права ви-

значається як система правових норм, об'єднаних на підставі спільного предмета й методів правового регулювання, що контролює певну сферу суспільних відносин. Відтак до галузі державного управління можна відносити організацію управління однорідними, об'єктивно пов'язаними між собою правовідносинами, що виникають, змінюються та припиняють своє існування в тій чи іншій сфері економічного, соціально-культурного чи адміністративно-політичного життя. Таким чином, недоцільно вести мову про галузь як безпосередній об'єкт державного управління, оскільки кожна галузь управління становлять конкретні правовідносини, які у свою чергу можуть виникати тільки в особливому середовищі – соціально-організованому суспільстві.

Визнаємо можливим вважати соціально-організоване суспільство та специфічні правовідносини, які виникають між його членами, загальним об'єктом державного управління, тоді як соціально-організоване суспільство й правовідносини у визначеній галузі управління будуть безпосереднім об'єктом державного управління в конкретній галузі.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна дійти таких висновків. Об'єктом державного управління є специфічна система, до якої входять соціально-організоване суспільство, правовідносини, що виникають між його членами, та правові стани. Соціально-організоване суспільство є специфічним станом суспільства, за якого люди, групи людей, їхні об'єднання перетворюються на єдиний організм, який існує за встановленими правилами. На відміну від соціально-організованого суспільства, яке завжди є об'єктом державного управління, правовідносини різняться залежно від конкретної галузі державного управління.

Перспективою подальших досліджень є визначення та характеристика об'єктів державного управління в конкретних галузях державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пилипишин В.П. Поняття та основні риси державного управління // В.П. Пилипишин / Юридична наука і практика. – 2011. – № 2. – С. 10–14.
2. Касьян В.І. Філософія : [навч. посіб.] / В.І. Касьян. – К / : Знання, 2004. – 407 с.
3. Волинка К.Г. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / К.Г. Волинка. – К. : МАУП, 2003. – 240 с.
4. Чушенко В.С. Соціально-організоване суспільство і формування політичної влади в Україні / В.С. Чушенко // Інтернет-видання «Юриспруденція on-line» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?d=587&i=&w=r&refresh>.
5. Танчин І.С. Соціологія : [навч. посіб.] / І.С. Танчин. – Л. : Укр. акад. друкарства, 2005. – 360 с.
6. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации / А.П. Алехин, А.А. Кармолицкий, Ю.М. Козлов. – М. : ТЕИС, 1997. – 550 с.
7. Малиновський В.Я. Державне управління : [навч. посіб.] / В.Я. Малиновський. – вид. 2-ге, доп. та перероб. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.